

سال‌ها از شهادت آوینی می‌گذرد و هنوز هم می‌شود، خواند و از او آموخت

# آوینی را چگونه بخوانیم؟

فاطمه معصومی

نویسنده

سیدمرتضی آوینی را با مستندهای

روایت فتح می‌شناسیم. بیشتر از هر چیز شاید صدایش به خاطرمأن مانده باشد. آرام و متین، راوی روزهای نبرد است و دلاوران قصه‌های نبردش،

بسیجی‌های هجده نوزده ساله‌اند. وقتی از راه‌های آسمان می‌گویند، انگار خودش این راه‌ها را رفته و از چند و چون آنها خبر دارد. اما میراثی که آوینی برای نسل جوان به جا گذاشته، بسیار وسیع و قابل تأمل است. اکنون بعد از گذشت ۴۰ سال از انقلاب، برخی نظرات شهید آوینی هنوز تازه است و مطالعه آن به فهم بهتر مشکلات مختلف در عرصه فرهنگ و هنر و حتی آموزش کمک می‌کند. در این مجال تلاش داریم نوشته‌های سیدمرتضی آوینی را بار دیگر از نظر بگذرانیم.

از کجا شروع کنیم؟

مبانی توسعه و تمدن غرب، یکی از مهم‌ترین منابعی است که می‌تواند به شما در فهم دنیای سیدمرتضی آوینی کمک کند. این کتاب مجموعه‌ای از مقالاتی است که با عنوان کلی «تحقیق مکتبی در باب توسعه و مبانی تمدن غرب»

در ماهنامه جهاد چاپ شد. کتاب توانایی آغاز می‌شود و فهم مخاطب از دنیا و روابطی که بر اثر سلطه رسانه برای او بدیهی بوده را ساختگی نشان می‌دهد. سیر مقالات به سمت انتقاد از غربی شدن نظام آموزشی می‌رود. به نظر می‌رسد نویسنده، هنوز مطالب بسیاری برای گفتن دارد، اما متوجه می‌شوی که تنها چند صفحه به پایان کتاب نمانده است. ظاهراً بعد از مدتی دیگر، اجازه چاپ این مقالات داده نمی‌شود و توسعه و مبانی تمدن غرب ناتمام می‌ماند و عطش بیشتر برای فهم زیربوم بنای نامبارک توسعه غربی فرو نمی‌نشیند.

«نظام اقتصاد جهانی، سیستم واحدی است حافظ منافع سیاسی ابرقدرت‌ها و تاکسی از این سیستم واحد اقتصادی اعراض نکند هرگز نمی‌تواند به طور کامل از سلطه سیاسی ابرقدرت‌ها خارج شود. همه رهبران انقلابی جهان بعد از پیروزی و تشکیل نظام با این واقعیت مواجه شده‌اند که باید برای حفظ خویش از بحران‌های اقتصادی، به ناچار تکنوکرات‌ها را بر مصدر امور اجرایی بنشانند و فکر نمی‌کنم کسی در این معنا تردید داشته باشد که تکنوکراسی حافظ منافع ابرقدرت‌هاست.» مقاله نظام سیاره‌ای اقتصاد

یادداشت‌های یک تماشاگر حرفه‌ای!

اگر اهل تماشای فیلم و نقد و یادگیری الفبای آن هستید، سه جلد کتاب آینه جادو در دسترس شماست که جلد اول آن هنگام حیات سیدمرتضی آوینی به چاپ رسیده است. شهید آوینی در این مجموعه مقالات، تکلیف شما را با سینما مشخص می‌کند. نگاه شهید آوینی به سینما، جامع و جذاب است. او نه فرار از مدرنیته بلکه فهم آن را از مخاطب خود

که انسانی است که در طلایعه ظهور قرار گرفته، طلب می‌کند. گرچه این موضوع خواسته زیادی نبود، اما افراد بسیاری در زمانه او در مقابلش ایستادند. چه گروهی از روشنفکران که توان تحمل نقدهای زیرکانه، منطبق بر الفبای سینما را نداشتند و چه گروهی از به ظاهر انقلابیون که درک آنچه آوینی می‌گفت برایشان سخت بود.

«باید درباره این سؤال خوب فکر کرد، چرا که سرنوشت ما به این جواب بستگی مستقیم دارد. جواب را باید در گذشته تاریخی ملت‌های این طرف کره زمین جست‌وجو کرد و وضع کنونی آنها در برابر این تمدن اروپایی که می‌خواهد فرهنگ و تاریخ همه ملت‌های دیگر را مثل مربای هویج روی کره پاستوریزه و نان تست شده بمالد و بخورد... و خوب، در خیلی جاها، مثل ترکیه و ژاپن، موفق هم شده است.»

آینه جادو؛ جلد دوم؛ مقاله چرا جهان سومی‌ها «هامون» می‌سازند؟

تجدید یا تحجر؟

مطالعه کتاب حلزون‌های خانه به دوش نیاز به فهم جامع‌تری از زمان نوشته شدن مقالات (سال‌های ۶۸ تا ۷۰) دارد. در آن دوره، شهید آوینی در مجله سوره با تکیه بر میراث فرهنگ اسلامی و شجاعانه مغایرت جریان روشنفکری (که از بازمانده‌های فرهنگی حکومت پهلوی بودند)

را برای مخاطب بازگو می‌کرد. یکی از امتیازهایی که خواندن این کتاب برای جوانان علاقه‌مند به فرهنگ انقلاب اسلامی دارد، فهم دقیق از نقدی است که نه بر پایه مسائل پیش پا افتاده و سطحی که بر پایه دلایل متقن و غیرقابل انکار از یک اثر هنری است «حیات دینی کاملاً منطبق بر فطرت بشر است و ما هرگز نباید به این توهّم دچار شویم که تفکر ما در برابر تفکر متعارف غربی از جاذبیت کمتری برخوردار است. البته همان طور که عرض کردم طبع اولیه بشر به عالم حسن نزدیک تر است و بنابراین به متعلقات حواس ظاهری خویش بیشتر تمایل دارد. با این حال، جاذبیت حیات معنوی گرچه وسعت کمتری دارد، اما از عمق و ماندگاری بیشتری برخوردار است.»

مقاله تجدید یا تحجر؟

تماشاگر راز

فتح خون در زمان حیات شهید آوینی به چاپ رسیده که در حقیقت مجموعه مقتل حضرت سیدالشهدا علیه السلام است که قرار بوده در قالب یک مجموعه تصویری باشد، اما شهید آوینی تصمیم می‌گیرد آن را در قالب یک مقتل ادبی انتشار دهد.

«عقل می‌گوید بمان و عشق می‌گوید برو... و این هر دو، عقل و عشق را، خداوند آفریده است تا وجود انسان در حیرت میان عقل و عشق معنا شود. در روز هشتم ذی الحجه، یوم الترویه، امام حسین آگاه شد که عمرو بن سعید بن عاص با سپاهی انبوه به مکه وارد شده است تا او را مخفیانه دستگیر کنند و به شام



میراثی که آوینی برای نسل جوان به جا

گذاشته، بسیار وسیع و

قابل تأمل است. اکنون

بعد از گذشت ۴۰ سال

از انقلاب، برخی نظرات

شهید آوینی هنوز تازه

است و مطالعه آن به

فهم بهتر مشکلات

مختلف در عرصه

فرهنگ و هنر و حتی

آموزش کمک می‌کند

برند و اگر نه ... حرمت حرم امن را با خون او بشکنند. آنان که رو به سوی قبله خویش نماز می‌گزارند معنای حرمت حرم امن راجه می‌دانند؟» فصل سوم، مناظره عقل و عشق

فردایی دیگر

مقالات این کتاب توسط شهید آوینی انتخاب و منتشر شده‌اند. مقالاتی درباره تمدن غرب و پرداخت به شعر در فضای عرفان و دین موضوعات این کتاب را تشکیل می‌دهند. یکی از مهم‌ترین و شاخص‌ترین مقالات این کتاب، مقاله «راز سرزمین آفتاب» است که کندوکاو بی‌نظیری در تاریخ و فرهنگ ژاپن و بررسی علل غربی شدن مردم این کشور است.

«پژوهشگران و نویسندگانی که درباره ژاپن نوشته‌اند غالباً اذعان دارند که ژاپن با حفظ هویت سنتی خویش توانسته است به توسعه تکنولوژی دست یابد و این اگر چه مطلق واقعیت نیست اما با آن بیگانه هم نیست. جمع سنت و تجدد ممکن نیست و اگر در سرزمین آفتاب این جمع امکان یافته، از آن روی است که از یک سو مقاومت سنت ژاپنی در برابر تمدن غرب از همه جای دیگر کمتر است و از سوی دیگر در بطن سنت ژاپنی صفات و خصایصی وجود دارند که می‌توانند با توسعه تکنولوژی هم سویی و هم جهتی داشته باشند.» مقاله راز سرزمین آفتاب

گنجینه آسمانی

گفتار متن فیلم‌های روایت فتح در قالب این کتاب انتشار یافته است. با مطالعه این کتاب، پیچیدگی نثر شهید آوینی را درمی‌یابید که دایره کلماتش از آیات قرآن، روایات و دعا‌های ائمه (ع) و اشعار بزرگان

ادب فارسی است. در عین حال

سادگی درک این متون برای

مردم، ویژگی دیگر نثر اوست.

«هزاران سال از آغاز حیات بشر

بر این کره خاکی می‌گذرد و همه

آنان تا به امروز مرده‌اند و ما نیز

خواهیم مرد و بر مرگ ما نیز

قرن‌ها خواهد گذشت، خوشا

آنان که مردانه مرده‌اند و توای

عزیز، می‌دانی تنها کسانی

مردانه می‌میرند که مردانه

زیسته باشند. یاد شهدایمان به

خیر! شهید عزیز سید صادق

دشتی در عملیات بدر به لقای خدا

رسید و خلیل پرویزی در همین

والفجر ۸. بچه‌های جنگ، فداکارترین

و صمیمی‌ترین و پرتلاش‌ترین

بچه‌های جهاد فارس. و البته جای آنان

هرگز خالی نمی‌ماند و این از اسرار

شهادت است.»

